

CESTA K NĚNCŮM

Všechny snímky © Marcel Rebro

Marcel Rebro je slovenský fotograf s více než třicetiletou zkušeností. Jeho fotografie stále dostávají četné ocenění. Reportér, sportovec a nadšený cestovatel, Marcel fotí skoro všechno s výjimkou politiků, svateb a aktu.

www.rebro.sk

Ptala se a přeložila Galina Gordeeva

Něnci (rusky „Ненцы“), také známí jako „Samojedi“, jsou malá etnická skupina, žijící na severu Ruska. Podle údajů z roku 2010 je v Rusku 44 857 Něnců. Obývají Yamalo–Nenetský okruh a severovýchod evropského Ruska od poloostrova Jamalu po poloostrov Tajmýr (Něnetský autonomní okruh). Podle způsobu života se dělí na tundrové Něnce, kterých je většina, a malou skupinu lesních Něnců, žijících na dolním Obu. Tundroví Něnci jsou tradičními kočovnými pastevci a lovci divokých sobů. Jejich způsob života se za staletí v podstatě nezměnil a stále žijí jako jejich předkové.

P

roč zrovna k Něncům?

Vždy mě lákají a lákala místa a lidé nedotknuté civilizací. Lidé, žijící v souladu s přírodou a svým prostředím. Místa, kam se běžný turista nedostane. Bohužel je jich už hodně málo a stále ubývají. Masový turismus dobývá svět a kdysi nepřístupné destinace se mění na „cocacolo-

vé“ resorty v podstatě odkázané na „chodící peněženky“.

Během fototripu v Bangladéši v roce 2018 jsem si stěžoval na čínské turisty a zejména fotografy, kteří atakují všechna fotogenická místa na světě. Garik Avanesyan si vzpomněl na Něnce – etnikum žijící na severu Ruska v drsných podmínkách tundry. Teploty kolem -30°C, žádné hotely, a dokonce ani cesty, jak je známe my. A prý má známou, co má sestru, co zná člověka v dědině, v jejíž blízkosti Něnci táboří v zimě. Znělo to hodně lákavě. Tam by Čiňani být neměli...

A tak jsme se s Pátou Minarem rozhodli, že do toho jdeme. V květnu začala operace nabývat reálných kontur. Garik se ujal logistiky, ale jet s námi nechtěl. Nemá rád zimu. My dva ano, a tak jsme v lednu 2019 vyrazili na Sibiř.

Něnci (rusky „Ненцы“), také známí jako „Samojedi“, jsou malá etnická skupina, žijící na severu Ruska. Podle údajů z roku 2010 je v Rusku 44 857 Něnců. Obývají Yamalo – Nenetský okruh a severovýchod evropského Ruska od poloostrova Jamalu po poloostrov Tajmyr (Něnetský autonomní okruh).

Podle způsobu života se dělí na tundrové Něnce, kterých je většina, a malou skupinu lesních Něnců, žijících na dolním Obu. Tundroví Něnci jsou tradičními kočovnými pastevci a lovci divokých sobů. Jejich způsob života se za staletí v podstatě nezměnil a stále žijí jako jejich předkové.

A právě tundrové Něnce jsme se rozhodli navštívit. Vybrali jsme si skupinu žijící konkrétně na poloostrově Kanin. Všichni Něnci se v zimním období přesouvají na jih („вниз“) na zimní pastviny. Tito „naši“ – do Mezenského okruhu v Archangelské oblasti. Jejich cesta, dlouhá více než 400 kilometrů, začíná v listopadu. Koncem ledna, po třech měsících cesty, dorazí do svého cíle u vesnice Karyepolye (Карьеполье). Zde zůstávají zhruba do poloviny dubna, kdy vyrážejí zpět na sever – než bažiny v tundře roztají a stanou se neprůchodné.

Jel jsi primárně za focením, nebo jako turista?

Poměrně důsledně odděluji turistiku s manželkou a fotografické tripy. Buď se věnuji jednomu, nebo druhému. Když fotím, tak fotím „full time“.

Vybral jsi zimní období záměrně?

Ano. Jak jsem již zmiňoval, v zimě se Něnci stěhují na jih. Přesouvají se do míst, které jsou zcela „normálně“ dostupné. Jen pro představu: Karyepolye, kde žije Alexander, je vesnice nacházející se na břehu řeky Kulo v bažinaté oblasti bez přístupové komunikace. Místní to nazývají „русское бездорожье“ (ruské bezcestí). V zimě se tam dá dostat po zamrzlých bažinách na skútrech, v létě jen po řece na lodí. Nejbližší komunikace (cesta spojující okresní centrum Mezeň s Archangelskem) je vzdálena přes 30 kilometrů a cesta k ní trvá zhruba 2 hodiny – sněžným skútrem i lodí. →

„JEJICH CESTA, DLOUHÁ VÍCE NEŽ 400 KILOMETRŮ, ZAČÍNÁ V LISTOPADU. KONCEM LEDNA, PO TŘECH MĚSÍCÍCH CESTY, DORAZÍ DO SVÉHO CÍLE U VESNICE KARYEPOLYE (КАРЬЕПОЛЬЕ).“

„VÝHODNĚJŠÍM ZBOŽÍM JE ALE SOBÍ PAROŽÍ. PŘEKUPNÍCI HO VYKUPUJÍ ZA 1000 RUBLŮ ZA KILOGRAM. KONČÍ PRÝ V ČÍNĚ, KDE SE Z NĚJ VYRÁBÍ ELIXÍR NA POTENCI.“

Řekneš nám něco k tomu počasí?

Běžná denní teplota v této oblasti se pohybuje mezi -20 až -30 °C. Když přituhne na -35, domácí si „zapínají vrchní knoflík na košili“. Zima je tu ale jiná než u nás – je suchá a člověk až tak moc chlad nevnímá. Ale pravdou je, že Paťo i já jsme dost zimní typy a chlad nám problémy nedělá. A měli jsme kvalitní výstroj! Při mé druhé návštěvě v roce 2020 teploty překračovaly -40 °C a klesly i pod -50. To ale nemám přesně změřené, protože jsem neměl teploměr, který by takové hodnoty zvládal. Byla to řádná prověrka i pro mou výstroj. První rok jsem měl na nohách expediční La Sportiva Olympus. Boty, ve kterých se zdolávají osmitisícovky. Fungovaly, ale byly hrozně těžké na celodenní chození v tundře. Další rok jsem je vyměnil za kanadské Kamik. Ty garantují podle výrobce tepelnou pohodu do -40 °C. Pak následovala brutální nepohoda a trápení. Naštěstí Saša měl doma záložní

Baffin – kanadské holinky, používané polárníky na obou pólech. V těch se to celkem dalo vydržet.

Věděl jsi, že bude taková zima?

Že bude zima, jsem věděl. Ale přiznám se, že -50 °C mě překvapilo. Jezdili jsme na jednom skútru ve dvou – abych mohl fotit i za jízdy. Velké přesuny byly vyčerpávající. Pravidelně jsme se střídali v řízení – vpředu za štítem méně foukalo a od motoru šlo teplo i na ruce. I tak jsme každých 10–15 minut museli zastavit, abychom se trochu rozhýbali a zahřáli pohybem. Když jsme se jeden večer vraceli z tundry, měl jsem nepříjemný pocit zimy na levé ruce. Zkontroloval jsem rukavice i bundu, jestli nemám někde díru. Vše bylo v pořádku, jen zápěstí mrzlo. Až v táboře jsem zjistil, že mi titanový řemínek od hodinek přimrzl k ruce – pod třemi vrstvami péřového oblečení. Při focení jsem používal dvojte tenké rukavice. Často se mi stalo, že ty

vnitřní mi přimrzly na prsty. Ztrácel jsem úplně cit a exponoval někdy opravdu náhodně a nepředvídatelně. Prsty mě neposlouchaly, a jelikož mám bezzradlovky s vypnutým zvukem, často jsem ani nevěděl, jestli fotím, nebo ne.

Jak zimu zvládají místní?

Něnci jsou na život v drsných podmínkách přizpůsobení i evolučně. Jsou menšího vzrůstu, a tedy spotřebují méně energie. Nosí dlouhý oděv ze dvou vrstev sobí kožešiny s příšitou kapucí a rukavicemi. Pokud musí nocovat v tundře, vlezou do vrchní vrstvy a spodek si stáhnou opaskem – mají na sobě takový instantní spacák. Boty (torbazy) jsou také ušité ze sobí kožešiny. Sahají do výše stehna a vyrábějí se sešíváním tenkých pásků kůží ze sobích nohou.

Pokud mi něco Něnci opravdu záviděli, tak to byly péřové rukavice, které jsem používal, když jsem nefotil. Ruce v tenkých

rukavicích se v nich při pohybu velmi rychle zahřejí a rozmrznou. Oni musejí většinu činností provádět zcela bez rukavic bez ohledu na teplotu.

Čekali na vás?

Alexander samozřejmě Něncům řekl, že se je chystáme navštívit. Něnci se dívali na nás a na naši výbavu zpočátku s nedůvěrou. Jeden z nich, Kolja, při pohledu na náš „civilní“ oděv suše prohlásil: „Вы замёрзнете, мальчики“ (zmrznete chlapi). Když jsme se převlékli do „pracovního“, neodpustil si poznámku: „Вы что, на Северный полюс собрались?“ (Chystáte se na severní pól?).

Byli pohostinní?

V těchto končinách je taková ta přirozená lidská pohostinnost samozřejmostí a asi i nutností. Vzdálenosti jsou obrovské, počasí drsné, a každý příchozí je automaticky host. Jinak by byl mrtvý.

O severských národech (Něnci, Čukčové, Inuité) se dokonce říká, že pozvání na přenocování je tam „all inclusive“, včetně manželky. A odmítnout je prý velká urážka. Mě ale brali jako domácího, takže jsem měl pobyt jen s plnou penzí. Když jsem se na to ptal, smáli se, že o tom jen lidé „tam dole“ sní. A i tak k nim nikdo z jihu nepříjde, aby si to ověřil.

Jak jste vlastně spolu komunikovali?

Něnci sami sebe nazývají „оленеводы“ (pastýři sobů). A etnicky jsou to Něnci a Komové. Mají příbuzné jazyky a pro Evropana znějí podobně jako sámština. Naštěstí Něnci hovoří i úředním jazykem – ruštinou. Sice s velmi zvláštním (takovým šišlavým) přízvukem, ale časem se na to dá zvyknout.

Mají nějaké zvláštnosti, o kterých jsi předtím nic netušil?

Například řezání parohů. Hlavním zdrojem

příjmů Něnců je prodej sobího masa. Oficiální cena za výkup je 300 rublů (100 Kč) za kilogram. Neoficiálně ho prodávají ve městech a vesnicích za 320–350 rublů. Výhodnějším zbožím je ale sobí paroží. Překupníci ho vykupují za 1000 rublů za kilogram. Končí prý v Číně, kde se z něj vyrábí elixír na potenci. Prý. Ještě před deseti lety to nedělali. Když však zjistili, že paroží se dá výhodně zpeněžit, začali ho řezat, ale dělají to těsně před tím, než by ho sobi shodili přirozeně. Hledat shozené po lese je totiž náročné. Paroží je odumřelá tkáň a řezání není bolestivé. Pro zvířata je to ale i tak stresující, a mnohá se brání. U sobů mají na rozdíl od našich jelenů parohy samci i samice. Samicím nechávají jeden paroh, aby mohly bránit mladé. Zajímavé je nakupování – Něnci nakupují v zásadě vždy na půl roku a všechny zásoby vozí s sebou. Na saních – jedna rodina má obvykle 10 až 12 kusů. Logicky jsou to jen trvanlivé potraviny. →

Zeleninu a ovoce nekonzumují v podstatě žádnou. Vitamíny mají z plodů, které nasbírají v tundře – borůvky, rybíz a maliny. Důležitým zdrojem vitamínů jsou i sobí játra, která konzumují syrová. Zachycují se v nich vitamíny (zejména C), které sobi získávají ze „zelené“ potravy. Cestou na jih a pak zpět na sever se zastavují na velký nákup ve vesnici Nes (Нес). Je to nejseverněji položené trvale osídlené místo na poloostrově Kanin. Nachází se zde i internátní škola, kterou navštěvují všechny děti Něnců ve věku od 6 do 15 let. S rodiči se vidí dvakrát za rok – cestou na jih je vyzvednou na zimní prázdniny. Zpět do školy je vezou v polovině února – na skútrech. Je to kolem 170 km přes tundru. Druhé prázdniny jsou letní – na ty děti vozí na Kanin vrtulník a vrtulníkem se v září vrací zpět do školy.

Co tě překvapilo?

Jak rychle jsem se stal „členem týmu“. Když jsme vyráželi do tundry za stádem, chlapi nakládali na skútry pušky. Jednu brokovnici strkali do ruky i mně. „Мы что, на войну собираемся? Я фотограф и ношу только собственное снаряжение,“ (Chystáme se do války? Já jsem fotograf a musím nosit svou vlastní výbavu), snažil jsem se být za vtípného. „Я тебя понимаю, но объясни это волку. Или ты хочешь убить волка с помощью камеры?“ (Já ti rozumím, ale vysvětlí to vlkovi.

Nebo chceš zabít vlka fotoaparátem?), zchladil mě Nikolaj. Ochotně jsem si přidal do výbavy samonabíjecího Vepra.

A co zarazilo?

Něnci mají přirozenou intoleranci na kravské mléko. Pijí většinu roku vodu získanou táním sněhu – tedy demineralizovanou. Chybějící minerály získávají z kostního morku. Konzumují ho surový – takovou zmrazenou tuhou hmotu. Stejně mají intoleranci na alkohol, podobně jako američtí Indiáni nebo Japonci. Může za to absence enzymu alkoholdehydrogenázy.

Jakou techniku jsi měl s sebou?

Olympus a DJI. Konkrétně bezzrcadlovku Olympus OM-D E-M1 Mk II a dron DJI Mavic 2 Pro. A ještě kompaktní Sony RX100 VI a kamerku DJI Osmo Pocket.

Jak zvládala mráz?

Chvílemi lépe než já. Fotoaparáty jsem si vždycky, když jsem nefotil, strkal pod vrchní péřovou bundu. Akumulátory jsem nosil „na těle“ pod třemi vrstvami peří.

Při teplotách pod -40 jim kapacita klesala dost rychle. Stačilo je ale vyměnit a zahřát, a fungovaly dále. Pod -35 jsem měl problém s EVF displejem na mých bezzrcadlovkách. Krystaly v LCD nějak tuhly a obraz se zpomaloval a sekal. Často jsem fotil jen tak odhadem. →

„POD -35 JSEM MĚL PROBLÉM S EVF DISPLEJEM NA MÝCH BEZZRCADLOVKÁCH. KRYSTALY V LCD NĚJAK TUHLY A OBRAZ SE ZPOMALOVAL A SEKAL. ČASTO JSEM FOTIL JEN TAK ODHADEM.“

V kombinaci se zmrzlými prsty byla fotografie nejednou dílem náhody. Skoro neřešitelnou situací byl návrat do tábora a do stanu. Technika se komplet orosila a musel jsem ji sušit u pece.

V roce 2020 jsem si proto vzal tři těla. Jedno jsem měl výhradně na interiéry – focení ve stanu. Horší to bylo s dronem. Do -25, -30 se to docela dalo. Pak padala kapacita akumulátoru přímo volným pádem. A prsty na joysticku ovladače mrzly ještě více než při focení. Nejnižší teplota, při které jsem odstartoval, byla asi -50. Rychlý vzlet, fotka tábora a skoro pádem k zemi. To už byl fakt extrém. Kompakt Sony RX100 a kamera DJI Osmo Pocket měly vzhledem ke kapacitě akumulátorů životnost v minutách.

Lokální zástupce Olympus a DJI se o mě docela slušně postarali. Kromě techniky jsem měl s sebou 12 akumulátorů do Olympusu a 6 do dronu. Měl jsem dvě poměrně výkonné powerbanky (dohromady 50 tis. mAh). Něnci mají v táboře benzinový generátor a večer se dalo něco nabít.

Stačilo ti světlo?

V exteriérech bylo úžasné. Celý den nízké slunce na horizontu, dlouhé stíny, teplé barvy. Zkrátka zlatá půlhodina od rána do večera. Konkrétně od devíti do čtyř odpoledne. Dny jsou tam v zimě krátké. Ve stanech to bylo horší. Blesky nepoužívám ani v sebeobraně, natož na focení. Jediným zdrojem přirozeného světla bylo jedno laminátové okno ve stanu. Při něm se něco dalo vyfotit, ve stanu ale moc ne. Ani na opravdu extrémních hodnotách ISO.

Určitě jsi zažil nějaké vtipné momenty. Nechceš nám nějaký vyprávět?

Když jsem si poprvé potřeboval odskočit na malou, odkráčel jsem kousek do lesa. Vydoloval jsem zpod vrstev perí „nádobíčko“ a ...přímo přede mnou se zjevil sob. Najednou druhý, třetí. Otevřené tlamy, vyplazené jazyky a společně čekali na „zlatý mok“. Pokoušel jsem se uniknout, ale v metrovém sněhu sob je rychlejší než chlap s rozpjatými kalhotami. Tak jsem jim to „pustil“. Když jsem skončil a otočil se, spatřil jsem šklebící se Něnce. „Минералы также

важны для оленей“ (Minerály jsou důležité i pro soby), vysvětlili mi.

Splnila se tvoje očekávání?

Určitě. Něnci jsou pro mě projekt, na který jsem se tak nějak připravoval celý život. Mentálně i fyzicky. V jejich prostředí, kde si nikdo na nic nehraje a nic nepředstírá, jsem se našel. Jsou to opravdu čistí lidé. Hodně jsme si povídali. Příběhy jejich předků, předávané ústně mezi generacemi, jsou neuvěřitelné. Stále mám spoustu nezodpovězených otázek. Věcí, které jsme ještě nestihli prodiskutovat.

Kdybys tam jel příště, co bys udělal jinak?

Tak to fakt nevím. Věci tam mají přirozený běh a souvislosti. Plánuje se podle počasí. Když jsem se při první návštěvě zeptal, kdy ráno vyrazíme, odpověď byla „Когда встанет солнце и будет хорошая погода“ (Až vyjde slunce a bude dobré počasí). Něnci žijí tady a teď. A když chce člověk mezi ně zapadnout, musí žít stejně. Na nic netlačit, nic neprosazovat. Všechno má svůj čas. Věřím, že se dočkám a někdy se ještě mezi Něnce vrátím.

